

Neurochirurgická společnost ČLS JEP (org. č. 26)

Neurosurgical Society CzMA

Historii České neurochirurgické společnosti nelze oddělit od dějin samotné neurochirurgie. Její vývoj u nás – a i na Slovensku – se ubíral podobnými cestami jako v zahraničí. Zpočátku se věnovali operacím neurochirurgických nemocných někteří chirurgové a ve středu jejich zájmu byla neurooperativa. Později ovlivnily neurochirurgii rychle se rozvíjející neurologie, neuropatologie, neurorentgenologie a experimenty na zvířatech. Vedly ke zpřesnění diagnostiky, staly se majetkem chirurga a vznikla moderní neurochirurgie.

Jejím průkopníkem byl Karel Maydl, který již v roce 1882 provedl laminektomii – jako první na světě. Operoval i několik mozkových nádorů, epilepsie, poranění mozku, cysticerka mozku, zajímal se o poranění periferních nervů a poruchy po podvazu *a. carotis*. Po něm se podobným způsobem věnoval těmto operacím R. Jedlička. Jako první u nás operoval nádor mostomozečkového koutu a provedl resekci Gasserovy uzliny. Zájem o tuto tematiku měli i mimopražští chirurgové: J. Bakeš, W. Kopstein, E. Niederle a J. Petřivalský. Byly to však jen ojedinělé ukázky chirurgické vyspělosti. Velkou šanci zavést u nás skutečnou neurochirurgii měl po 1. světové válce brněnský Vladimír Novák, když se roku 1924 vrátil z USA, kde byl na roční stáži u zakladatele americké a světové neurochirurgie H. Cushinga. Brzy se však od neurochirurgie odklonil a věnoval se traumatologii. Od roku 1922 začal systematicky pěstovat neurochirurgii Arnold Jirásek spolu se zakladatelem české neurologie Kamilem Hennerem. Neurochirurgické práci se věnoval po celý svůj život, avšak nevzdal se přitom obecné chirurgie, a dokonce se na specializaci díval jako na atomizaci chirurgie.

Za 2. světové války se vytvořila propast mezi rozvojem medicíny u nás a v zahraničí. Jedinou možností, jak se rychle dostat na světovou úroveň, byly studijní výjezdy našich pracovníků. O rozvoj neurochirurgie se významně zasloužil Jan Bedrna, který v té době jako jediný u nás měl smysl pro význam specializace v chirurgii. Vyslal k dlouhodobému studiu neurochirurgie do USA Rudolfa Petra. Později vybudoval komplexní mnohooborové chirurgické pracoviště v Hradci Králové. Po 2. světové válce tak i u nás začala vznikat a vytvářela se moderní neurochirurgie, do které pronikala znalost neurologie, což bylo předpokladem jejího skutečného rozvoje. Bedrna sám jako obecný chirurg již před 2. světovou válkou (v roce 1938) prováděl operace výřezu meziobratlových plotének. R. Petr po svém návratu ze St. Louis a Chicaga rozvíjel již moderní neurochirurgii. Na chirurgické klinice v Hradci Králové bylo začátkem roku 1950 zřízeno školské neurochirurgické pododdělení v rámci kliniky a na základě jeho činnosti vznikla v roce 1952 první neurochirurgická klinika v ČSR.

Začátky neurochirurgické aktivity Z. Kunce lze vystopovat v době jeho působení ve vojenské nemocnici v Plzni, kde spolupracoval s prof. Hrbkem. Poté přešel do Prahy do ÚVN na chirurgické oddělení, dále se však věnoval neurochirurgii, a proto zde mohlo být v roce

1956 zřízeno neurochirurgické oddělení. V té době – koncem 40. a počátkem 50. let – se neurochirurgie provozovala v Praze hlavně na I. chirurgické klinice. Svým moderním pojetím Kunc brzy převzal většinu neurochirurgických nemocných. Neurochirurgická klinika v Praze-Střešovicích vznikla v roce 1959.

V té době se již neurochirurgii postupně věnovalo několik dalších neurochirurgů, a tak se vytvořila samostatná pracoviště. V Brně vzniklo oddělení v roce 1948, které se stalo v roce 1968 klinikou (Gotfrýd), ordinariát pro neurochirurgii v Plzni byl otevřen v roce 1956 (Ledinský), v Olomouci vzniklo oddělení v roce 1959 (Zapletal), v Ostravě ordinariát v roce 1962 (Fišer) a v roce 1967 oddělení v Ústí nad Labem (Malý).

Na Slovensku působil v Bratislavě od roku 1941 neurochirurg J. Žucha, který se však hlavně věnoval dětské chirurgii. V roce 1968 byla v Bratislavě v nové budově otevřena první neurochirurgická klinika na Slovensku v čele s P. Nádvorníkem, neurochirurgem erudovaným již jen v neurochirurgii. Od roku 1974 vyvíjí činnost i neurochirurgické oddělení v Košicích (Faguľa).

V Československu se rozvinula i subspecializace pro dětskou neurochirurgii. V Hradci Králové byl zřízen ordinariát v roce 1979 (Pařízek), ve stejném roce oddělení dětské neurochirurgie v Praze-Motole, které založil V. Beneš. Všechna naše větší neurochirurgická pracoviště postupně rozvinula klasickou neurochirurgii. Průkopnický byla od 50. let v Hradci Králové pěstována chirurgie mozkových cév, ve Střešovicích se velmi rozvinula chirurgie bolesti, zvláště V. nervu. Ostravské pracoviště se věnovalo chirurgické patologii páteře, brněnské pracoviště se soustředilo z velké části na výhřezy meziobratlových plotének, plzeňské na neurotraumatologii.

Neurochirurgie má nyní v českých zemích k dispozici 465 lůžek na 13 specializovaných neurochirurgických pracovištích. Česká neurochirurgická společnost má 94 členů, z toho 48 aktivních neurochirurgů. Z vedoucích pracovníků bylo 10 univerzitních profesorů a 9 docentů. Největší pracoviště je v Hradci Králové, skládá se z kliniky a Ústavu experimentální neurochirurgie, který byl zřízen v 80. letech a v podstatě vytváří neurocentrum, na kterém společně pracují klinici a teoretikové.

Zakladatelé české neurochirurgie – R. Petr a Z. Kunc – neopominuli hned od začátku vytvářet organizační formu oboru a jeho odborně vědeckých akcí. Již v roce 1955 se vytvořila při České chirurgické společnosti neurochirurgická komise, od roku 1964 sekce a v roce 1968 vznikla samostatná Československá neurochirurgická společnost, od roku 1973 se samostatnou sekcí pro stereotaktickou a funkční neurochirurgii. Také Česká neurochirurgická společnost má nyní sekci stereotaktickou; zvláštní aktivity vyvíjejí její členové, kteří se věnují pediatrické neurochirurgii, chirurgii bolesti a chirurgii baze lební.

V současnosti nastoupila neurochirurgie cestu dalšího rozvoje – mikrochirurgických a minimálně invazivních postupů, ve spolupráci s intervenční radiologií se výrazně rozvíjejí endovaskulární výkony, mnoho pracovišť je vybaveno neuronavigací. Progresivním počinem byl vznik oddělení stereotaktické radiochirurgie (tzv. gamma nůž) v pražské Nemocnici Na Homolce.

V odborných programech se častěji objevují interdisciplinární přístupy, zveme odborníky hraničních oborů. Dále se rozvíjí tradice kurzů pro mladé neurochirurgy v Hradci Králové, jsou organizována monotematická sympozia s účastí významných odborníků – v Praze např. k problematice epilepsie, v Ústí nad Labem k chirurgii baze lební.

Neurochirurgická společnost usilovala po léta o uznání svého oboru jako základního. Všichni předsedové od počátku vyvinuli velké úsilí o toto uznání, mnohá jednání vedli i Malec, Fusek, Šourek, Mraček, Náhlovský a Smrčka.

— V roce 2004 byla legislativně stanovena jednostupňová neurochirurgická atestace, která tento problém pozitivně vyřešila.

— Současným úkolem České neurochirurgické společnosti je dál zajišťovat rozvoj oboru podporou odborných aktivit. Chceme stabilizovat a nerozšiřovat počty pracovišť, abychom zachovali erudici neurochirurgů, a dále rozvíjet mezinárodní aktivity.

Významné aktivity

Zpočátku se rozvíjela přednášková činnost prakticky v rámci dvou pracovišť. Akce měly sice většinou místní ráz a význam, avšak přispívaly k šíření zájmu o neurochirurgii, výuce mladých neurochirurgů a tím i rychlému růstu tohoto oboru u nás. Střídavě a nepravidelně se organizovaly pracovní dny s účastí všech pracovišť. Významné bylo výjezdní zasedání pražské neurologické společnosti v Hradci Králové v roce 1953, kdy byly předloženy již poměrně rozsáhlé zkušenosti hradeckého pracoviště s chirurgií mozkových aneurysmat a malformací v komplexní formě. Z. Kunc a P. Nádvorník v roce 1974 vykazují přehled již 49 odborných akcí neurochirurgů. V dalším období se pravidelně konají alespoň 2 odborné akce ročně. Československá neurochirurgická společnost se velmi často podílela na sjezdech jiných společností. Nejen pracovní dny a konference, ale zvláště sjezdy měly velmi dobrou úroveň. Z těchto organizačních pozic společnost iniciativně a účinně pomáhala k rozšiřování počtu svých pracovišť.

V průběhu let byly publikovány monografické práce, které shrnuly poznatky v některých částech oboru a posunuly znalosti kupředu. Patří k nim Kuncova učebnice neurochirurgie, monografie o chirurgii plotének, Sborník VLA v Hradci Králové o chirurgii aneurysmat (1953), monografie o poranění míchy, monografie o intracerebrálních krváceních (Beneš), monografie týkající se adenomů hypofýzy (Fusek), traumatologie mozku (Mraček), poškození periferních nervů (Zvěřina, Stejskal), epilepsie (Šourek), stereotaxe (Vladyka), experimentálního traumatu míchy (Němeček) a další.

Časopis

Publikačním orgánem neurochirurgů byl časopis Československá neurologie, z kterého byla později vytvořena Československá neurologie a neurochirurgie. Od počátku byli v redakční radě dva neurochirurgové.

Zahraniční spolupráce

Československá neurochirurgie brzy vyrovnala krok s úrovní evropského i světového průměru a v některých směrech jej i překročila. Její členové se aktivně zúčastňovali zahraničních kongresů, pronikali do neurochirurgických společností v zahraničí. Od 60. let byli Z. Kunc a R. Petr členy uskupení, které by bylo možno označit jako „klub evropských neurochirurgů“. Klub pořádal schůze a sjezdy a z těchto setkání vznikla myšlenka uspořádat v roce 1971 IV. evropský neurochirurgický kongres v Praze. V jeho rámci zasedala Světová federace neurochirurgických společností a byla založena Evropská asociace neurochirurgických společností. Zásahu na tom měl Z. Kunc a po stránce organizační zvláště V. Beneš, sen., který se s velkým úsilím a nadšením věnoval organizačním problémům. Při sjezdu se asi 130 zahraničních neurochirurgů účastnilo otevření právě dokončeného neurochirurgického pracoviště v Hradci Králové.

Od svého založení v roce 1971 byla Československá neurochirurgická společnost členem Evropské asociace neurochirurgických společností (EANS), je členem Světové federace neurochirurgických společností (WFNS). Velkou aktivitu v jejích orgánech pro postgraduální

výchovu (Training Committee) vykázal V. Beneš, sen., ale i další (Fusek, Malec, Beneš, jun.). Po rozpadu československé federace a vzniku České neurochirurgické společnosti dál pokračuje účast v mezinárodních aktivitách. Nekončí ani úzká spolupráce se Slovenskou neurochirurgickou společností. Mnozí přední zahraniční neurochirurgové přijali čestné členství ČLS JEP a také čestná členství Československé neurochirurgické společnosti (Kunicki, Arutjunov, Norlén, Obrador, Pennybacker, Riechert, Cooper, Guidetti a další). Rovněž českým neurochirurgům se dostalo řady čestných členství zahraničních společností a řady vyznamenání (Petr, Kunc, Beneš, Mraček, Fišer, Nádvorník, Fusek a další).

Naše neurochirurgická společnost organizovala četná mezinárodní odborná setkání – byly to společné sjezdy s neurochirurgickými společnostmi z Velké Británie, Itálie, Rakouska a tehdejší NDR i NSR. Zvláště těsné byly kontakty s Polskou neurochirurgickou společností, o což se zasloužilo ostravské pracoviště. Organizovalo četné společné československo-polské sjezdy, které byly vždy na vysoké odborné i společenské úrovni. Z těchto sjezdů vylplynuly i dobré osobní vztahy k neurochirurgům všech sousedních, ale i vzdálenějších zemí.

Předseda: Prof. MUDr. Vladimír Beneš, DrSc.
Neurochirurgická klinika ÚVN, Praha
Vědecký sekretář: Prim. MUDr. Tomáš Paleček
Neurochirurgické oddělení Ostrava-Poruba

Podklady zpracoval doc. MUDr. J. Náhlovský, CSc.